

پژوهش‌های حقوقی

شماره ۳

هزار و سیصد و هشتاد و دو - نیمسال اول

مقالات

- صلاحیت فراسرزمینی دادگاه های ایران نسبت به جرائم مأموران و مستخدمان دولت
- تأملی بر دعاوی ایران در دیوان دادگستری بین‌المللی
- چالش‌های مسؤولیت کیفری دولت از منظر کمیسیون حقوق بین‌الملل
- تعیین مرجع رسیدگی به دعاوی تجارت الکترونیک
- عمل حقوقی از دیدگاه یک حقوقدان بین‌المللی

موضوع ویژه : حمایت حقوقی از کپی رایت

- رابطه آثار فکری با پدیدآورندگان از دیدگاه حقوق اسلامی
- کپی رایت و حقوق مرتبط در موافقت نامه راجع به جنبه‌های تجاری حقوق مالکیت معنوی
- تأثیر فناوری دیجیتال بر کپی رایت
- استثنای مهم حق مؤلف : «استفاده منصفانه» از اثر دیگری
- حمایت کیفری از مالکیت ادبی و هنری در حقوق فرانسه
- صلاحیت بین‌المللی و شناسایی و اجرای احکام خارجی در دعاوی مالکیت‌های فکری

نقد و معرفی

- پلیس اروپا (یورویل)
- کنوانسیون سازمان بهداشت جهانی در مورد کنترل دخانیات (۲۰۰۳)

http://jlr.sdil.ac.ir/article_44831.html

تأثیر فن آوری دیجیتال بر کپی رایت*

گیلیان دیویس

ترجمه گروه پژوهشی حقوق عمومی و بین الملل مؤسسه شهردانش

چکیده: یکی از چالش‌های کپی‌رایت تحولات و پیشرفت‌هایی است که در حوزه سیستم‌های ارتباطاتی و اطلاعاتی حادث گشته است. اینترنت این امکان را فراهم ساخته است که صدا، تصویر و متن به سهولت بر روی شبکه جهانی قرار گیرد. نباید فراموش کرد که به موازات تسهیل اطلاعات، امکان تعرض به حقوق مالکیت معنوی دیگران از طریق اینترنت نیز افزایش یافته و مراجع ملی و بین‌المللی را به واکنش در این مورد واداشته است.

کلید واژه‌ها: کپی‌رایت، اینترنت، تکثیر، کنوانسیون، سازمان جهانی تجارت، مالکیت

قالب‌های حقوقی لازم برای حمایت از کپی‌رایت

فن آوری دیجیتال، بازار آثار تحت حمایت کپی‌رایت را متحول نموده است. این فن آوری راه‌هایی جدید جهت تجارت به روی ما گشوده و از طریق شبکه‌های

---

* این مطلب ترجمه بخش دوازدهم کتاب زیر می‌باشد:

Gillian Davies, *Copyright and the Public Interest*, second edition, Sweet & Maxwell, 2002, pp. 305-321.

دیجیتال امکان دسترسی به بازارهای اینترنتی را برای اشخاص فراهم ساخته است. متن، موزیک، و تصاویر به اطلاعات دیجیتال تبدیل شده و سپس با سرعتی خیره‌کننده در سراسر جهان در اختیار هرکس که به شبکه اینترنت متصل شده است قرار می‌گیرد. این امر چالش‌هایی جدید در مورد اجرای آن حقوق پدید می‌آورد چرا که اینترنت امکان تعرض به حقوق مالکیت معنوی را نیز افزون ساخته است.^۱ به واقع، کنترل معضل همیشگی صاحبان کپی‌رایت، یعنی سرقت تجاری و کپی‌برداری برای استفاده شخصی دشوارتر هم گشته است. در عین حال فن‌آوری دیجیتال این امکان را به صاحبان کپی‌رایت می‌دهد که استفاده از آثار مورد حمایت متعلق به خویش و دسترسی به آن را با توسل به ابزارهای فنی کنترل نمایند.

اینترنت پیشتر کانالی عمده و مهم در تجارت خرده‌فروشی محصولات سنتی کپی‌رایت به شمار می‌رفت.^۲ سرویس‌های موسیقی اینترنتی امکانات ذخیره‌سازی اطلاعات شبکه در کامپیوترهای شخصی را در پنج سال گذشته ارتقا داده‌اند، هرچند غالب آنها بدون مجوز بوده‌اند. صنایع موسیقی و فیلم با بازار بالقوه اینترنت که در حال قابل دسترس ساختن محتوای برنامه‌ها در قالب دیجیتال و به صورت قابل استفاده در اینترنت هستند درگیر می‌باشند و به دنبال سازوکارهایی برای دریافت وجه هستند. فروش محتوای آثاری مثل کتاب‌های الکترونیک، موسیقی و فیلم جهت ذخیره‌سازی از شبکه اینترنت در کامپیوتر به سرعت در حال رشد می‌باشد^۳ و بیشتر

^۱ در این باره نگاه کنید به:

T. Dreier, "Copyright Law and Digital Exploitation of Works - The Current Copyright Landscape in the Age of the Internet and Multimedia", 1997. available online at www.ipauie.org/copyright/copyright-pub/dreier.html (English translation of original German text: *Urheberrecht im Zeitalter von Internet und Multi-media*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Bonn 1997.)

^۲ نگاه کنید به:

M. Symonds, "The dot.com imperative", *The World in 2000*, The Economist Group, London, 1999, p. 104.

^۳ درآمد بازار آن‌لاین موسیقی که در سال ۲۰۰۱ بالغ بر ۹۰۰ میلیون دلار بود تا سال ۲۰۰۶ به بیش از

چیزهایی که منتشر شده و در اینترنت مورد معامله قرار می‌گیرد قویاً بر کپی‌رایت متکی است.

حقوق مالکیت معنوی در مورد اینترنت قابل اعمال می‌باشد، اما مشکل، اجرایی ساختن آن حقوق است. فن‌آوری دیجیتال این قابلیت را دارد که حراست از حقوق مالکیت معنوی در اینترنت را سهل و آسان نماید. با وجود این، اجرای مؤثر آن حقوق مستلزم آن است که صاحبان حق از چارچوب حقوقی لازم برخوردار باشند تا بتوانند به کنترل این بازارهای جدید مبادرت ورزند. اما این امر تا حد زیادی پذیرفته شده که صرف بر خورداری از حق مالکیت معنوی مشکلات اجرایی ناشی از کنترل آن حق در فضای اینترنت را حل نخواهد کرد. دومین شرط کنترل موفقیت‌آمیز چنان حقوقی آن است که صاحبان حق، محصول خود را با شیوه‌هایی که حمایت فنی از آثار آنها را تضمین، و دسترسی به آنها را کنترل می‌نماید عرضه کنند. این شیوه‌ها که سیستم‌های مدیریتی دیجیتال نامیده می‌شوند هنگامی کپی‌برداری از آثار را مجاز می‌شمارند که وجه مقرر شده پرداخت شده باشد.^۴

برای نیل به این هدف به سیستم‌های ایمنی مثل تبدیل اطلاعات به علائم و حروف گنگ و بی‌معنا، و علامت‌گذاری نیاز داریم که صاحبان حقوق مالکیت معنوی را قادر می‌سازد دسترسی به آثار خود و استفاده از آن را تحت کنترل قرار دهند. در این حوزه، بیشتر کارها در سیستم‌هایی صورت می‌پذیرد که در حال پیشرفت هستند و با اعطای نوعی کارت شناسایی دیجیتالی به هر اثر - که شامل اطلاعاتی در مورد محتوای اثر، حق صاحبان، استفاده‌های مجاز، شرایط استفاده و غیره می‌باشد -

← ۵/۵ میلیارد دلار خواهد رسید.

(Jupiter Research Report "Music Forecast 2001", www.jmm.com).

⁴ J. Reinbothe, "Digital Rights Management: The Legal Framework", *paper delivered at the Fordham University School of Law 10th Annual Conference on International Intellectual Property Law and Policy*, New York, April 4 & 5, 2002; B. Bechthold, "From Copyright to Information Law-Implications of Digital Rights Management", in *Security and privacy in digital rights management*, T. Sander, (ed.), Berlin, Heidelberg, Springer, p. 213.

مشخصات آنها را تعیین می‌نماید. در عوض، آن اطلاعات می‌تواند به طور خودکار کاربر را به قسمت ثبت مرکزی متصل نماید یعنی قسمتی که شامل هویت آنهایی است که به حقوق مالکیت معنوی احترام می‌گذارند. چنین اطلاعاتی که در نسخه اصلی دیجیتال اثر درج می‌شود برای صاحب حق امکاناتی جدید جهت عرضه فایل‌های دیجیتال واجد کپی‌رایت بر روی اینترنت فراهم می‌آورد تا استفاده از آن فایل‌ها مورد مراقبت قرار گیرد و با دریافت هزینه فایل عرضه‌شده، از آن فایل در مقابل استفاده غیرمجاز، حمایت نماید. قابلیت دسترسی چنین سیستم‌هایی منافع کاربران را نیز تأمین می‌نماید کاربرانی که دسترسی قانونی و مشروع آنها به آثار تسهیل می‌گردد. به علاوه این امر فرد را مجاز می‌سازد که استفاده بالفعل و واقعی از آثار مورد حمایت خود را گواهی نماید. با وجود این، به نظر می‌رسد که پیشرفت‌های حاصله ناهمگون و ناهماهنگ هستند.^۵

^۵ در مورد توسعه این سیستم‌ها به منابع زیر مراجعه نمایید:

C. Clark, "The Answer to the Machine is in the Machine", in *The Future of Copyright in a Digital Environment*, (B. Hugenholtz, ed.) (The Hague, Kluwer, 1996), p.139; *Proceedings of the ALAI Study Days, Copyright in Cyberspace*, (M. Dellebeke, ed.), (Otto Cramwinckel, Amsterdam, 1997); A. Strowel and S. Dusollier, "La protection légale des systèmes techniques", in *WIPO Workshop on Implementation Issues of the WIPO Copyright Treaty (WCI) and the WIPO Performance and Phonograms Treaty (WPPT)*, WIPO doc. WCT-WPPT/IMP/2; A. Strowel and J.-P. Triaille, *Le droit d'auteur, du logiciel au multimédia*, (Bruylant, Brussels, 1997), para. 588 et seq.; S. Dusollier, "Electrifying the Fence: The Legal Protection of Technological Measures for Protecting Copyright", [1999] *E.I.P.R.* 285; A. Thomas, "DVD Encryption-DeCSS", [2000] *ENT.L.R.* 135; "MP3 Wars: The Battle for Copyright in Cyberspace", [2000] *ENT.L.R.* 165; G. Davies: "Technical Devices as a Solution to Private Copying", in I.A. Stamatoudi and P.L.C. Torremans, *Copyright in the New Digital Environment*, (Sweet and Maxwell, London, 2000), p. 163; G. Davies, "Copyright in the Information Society-Technical Devices to Control Private Copying", in P. Ganea, C. Heath and G. Schricker (eds) *Urheberrecht-Gestern-Heute-Morgen*, Festschrift für Adolf Dietz zum 65. Geburtstag, (Verlag C.H. Beck, Munich, 2001), p. 307; D.S. Marks & B.H. Turnbull, "Technical Protection Measures: The Intersection of Technology, Law and Commercial

این وضعیت با تکنیک‌های جدید تبدیل اطلاعات به علائم و حروف گنگ و بی‌معنا پیوسته در حال تغییر می‌باشد، تکنیک‌هایی که توسعه یافته، مورد آزمایش قرار گرفته و اجرا شده یا صرف‌نظر شده‌اند هرچند سریعاً به آسانی مورد تعرض قرار می‌گیرند. تلاش برای یافتن سیستم‌های ایمنی که به صورت جهانی قابل اعمال باشد و سیستم‌هایی که برای اجرا در مورد تمام مصادیق کپی‌رایت قابل اعمال باشد ادامه دارد تا شاید تحت نظارت سازمان بین‌المللی استاندارد به استانداردهایی بین‌المللی در این زمینه منتهی شود.

با این حال، این اقدامات فنی در مقابل تعرض یا خرابکاری حساس و آسیب‌پذیر هستند و پر واضح است که بدون قانونگذاری هماهنگ و صرفاً با اکتفا به تشویق و دلخوش کردن به استفاده و اجرای این سیستم‌ها جهت ممانعت از گریز و فرار از آنها، اجرای موفق این سیستم‌ها فوق‌العاده مشکل است. این امر به آن معناست که بدون حمایت کافی این امر غیرممکن است که به صورت طبیعی آن آثار در رسانه‌های جدید مورد بهره‌برداری قرار گیرد و به همین علت منافع مشروع صاحبان حق به صورتی نامعقول مخدوش خواهد شد.^۶

در همان زمان استفاده از اقدامات فنی حمایتی نیز مسائلی را در قالب کپی‌رایت دامن می‌زند. اگر آثار تحت حمایت کپی‌رایت نتوانند تحت هر شرایطی که

←Licences", [2000] *E.I.P.R.*, 198; S. Lai, "Digital Copyright and Watermarking", [1999] *E.I.P.R.*, 171. Imprimatur Report on "Watermarking Technology for Copyright Protection: General Requiements and Interoperability, IMP/14062/A, May 18, 1998; P. Wand, "Technische Identifizierungs- und Schutzsysteme--Urheber- und Wettbewerbsrecht", in *Internet- und Multimediarecht (Cyberlaw)*, (M. Lehmann, ed.), (Schöpfer-Poeschel Verlag, Stuttgart, 1997); A. Lucas, *Droit d'auteur et numérique*, (Paris, Litec, 1998), para. 510; A. Latreille, "La protection des dispositifs techniques, Entre suspicion et sacralisation", in (2002)2, *Propriétés intellectuelles*, 35. R. Owens, "Digital Rights Management (DRM)--A Look Ahead", (*paper delivered at Fordham University School of Law Ninth Annual Conference on International Intellectual Property Law and Policy*, April 19-20, 2001).

۶ نک: بند ۲ ماده ۹ کنوانسیون برن.

انتظارات معمول ایجاب می‌کنند مورد کپی قرار گیرند و محدودیت‌ها و قیود قانونی کپی‌رایت نتوانند امکان استفاده از آن را فراهم سازند. منافع عمومی چگونه تأمین می‌شود؟ به علاوه این آثار در عرصه عمومی می‌توانند از رهگذر چنین روش‌هایی به صورتی نامحدود و بی‌قید و شرط مورد حمایت قرار گیرند. اقدامات حمایتی فنی ایمن می‌تواند به صاحبان کپی‌رایت کنترل کامل بازار آثارشان را اعطا نماید قطع نظر از محدودیت‌هایی که قانون برای کپی‌رایت و دوره زمانی آن مقرر داشته است. برخی ابراز داشته‌اند که چنین سیستم‌هایی حربه کنترل دسترسی به آثار و دریافت وجه می‌باشند در حالی که به جای عرضه خود اثر، اطلاعات و ایده‌های پیرامون آن انتقال می‌یابد. این اطلاعات برای آنان که تمایلی به پذیرش شرایط دسترسی به اثر را ندارند غیرقابل حصول می‌گردد. این امر دقیقاً مغایر مصالح و منافع عمومی است و منطق مهم کپی‌رایت که در ورای تشویق نشر، اشاعه اثر جهت آموزش و ارائه اطلاعات به عموم می‌باشد را نفی می‌کند.^۷

ممکن است در پاسخ استدلال شود که اقدامات فنی حمایتی فقط در محیط دیجیتال و به ویژه در مورد آثاری که به صورت دیجیتال در اینترنت قابل عرضه هستند اعمال می‌شود. همگان قادر به دسترسی به آثار مکتوب هستند و می‌توانند از نوارهای صوتی و تصویری کپی تهیه کنند و... هدف محدودیت‌های حمایتی تأمین منافع عموم در دسترسی به اطلاعات است اما این امر را تضمین نمی‌کند که همه به نسخه‌هایی شخصی با کیفیت بالا دست یابند. دادگاه تجدید نظر ایالات متحده امریکا اخیراً از حق صاحب کپی‌رایت بر استفاده از اسم رمز جهت جلوگیری از دسترسی به آثار خود حمایت کرد و اعلام داشت که استفاده منصفانه، متضمن دسترسی به چنین آثاری به منظور کپی‌برداری با بهترین کیفیت یا در فرمتی یکسان نیست.^۸ به علاوه باید تأکید نمود که حقوق مزبور جهت اعطای اجازه یا منع نمودن عمدتاً انحصاری هستند و صاحبان حق می‌توانند بازاریابی دیجیتالی چنین حقوقی را

⁷ A. Strowel and J.P. Triaille, *op. cit.*, para. 592.

⁸ Universal Studios Inc. v. Corley, 273 F. 3d 429 (2d. Cir. 2001).

کاملاً تحت کنترل خود گیرند و تحت شرایط دلخواه مجوز اعطا نمایند.

راه‌حل‌های یافت‌شده: حق جدید دسترسی

معاهدات ۱۹۹۶ سازمان جهانی مالکیت معنوی در مورد اینترنت

معاهدات سازمان جهانی مالکیت معنوی در مورد اینترنت راه‌حلی را برای این مسائل مد نظر قرار داده‌اند که نسبتاً مراحل اولیه را طی می‌کنند و به منظور تشویق توسعه ابزارهای حمایت فنی و سیستم‌های مدیریت حقوق مالکیت معنوی طراحی شده‌اند.

این معاهدات که در سال ۱۹۹۶ به امضا رسیده‌اند در اوایل سال ۲۰۰۲ لازم‌الاجرا شدند.^۹ مقدمه هر دو معاهده بر نیاز به تنظیم قواعد جدید بین‌المللی تأکید نموده و تفسیر قواعد جدید به منظور فراهم ساختن راه‌حل‌های مؤثر برای مسائل ناشی از تحولات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و فنی را خاطر نشان ساخته‌اند. همچنین در مقدمه دو معاهده نیاز به ایجاد توازن میان منافع صاحبان کپی‌رایت و حقوق مرتبط از یک سو و منافع عمومی به ویژه آموزش، پژوهش، و دسترسی به اطلاعات از سوی دیگر تأکید شده است. در مورد معاهده کپی‌رایت سازمان جهانی مالکیت معنوی شایان ذکر است که آن معاهده موافقت‌نامه‌ای خاص

^۹ معاهده کپی‌رایت سازمان جهانی مالکیت معنوی در ۶ مارس ۲۰۰۲، و معاهده سازمان جهانی مالکیت معنوی در مورد حمایت از آثار صوتی - تصویری هنرمندان و تولیدکنندگان در ۲۰ می ۲۰۰۲ متعاقب تصویب ۳۰ کشور قدرت اجرایی یافتند. نک:

J. Reinbothe and S. von Lewinski, *The WIPO Treaties 1996*, (Butterworths, London, 2002); T.C. Vinje, "The New WIPO Copyright Treaty: A Happy Result in Geneva", [1997] *E.I.P.R.*, 230; M. Fabiani, "The Geneva Diplomatic Conference on Copyright and the Right of Performers and Phonogram Producers", [1997] *ENT.L.R.* 98; V.A. Espinel, "Harmony on the Internet: The WIPO Performances and Phonograms Treaty and United Kingdom Copyright Law", [1998] *ENT.L.R.* 21; J.-L. Goutal, "The WIPO Treaty of 20 December 1996 and the French Conception of Author's Rights", 187 *R.I.D.A.* 66 (2001); M. Ficsor, *The Law of Copyright and the Internet*, (Oxford University Press, Oxford, 2002).

در مفهوم ماده ۲۰ کنوانسیون برن می‌باشد و طرف‌های متعاقد باید با تمام مقررات ماهوی آن کنوانسیون^{۱۰} از جمله حقوق معنوی موافقت نمایند. از این حیث معاهده سازمان جهانی مالکیت معنوی در مورد حمایت از آثار صوتی و تصویری هنرمندان و تولیدکنندگان، تعهدات ناشی از کنوانسیون رم را ساقط نکرده است.^{۱۱}

مقررات این معاهدات که ارتباط ویژه‌ای با محیط دیجیتال دارند مقرراتی هستند که به حق کنترل عرضه آثار واجد کپی‌رایت به عموم مسائل دیگر مربوط می‌شوند مثل تعهدات راجع به اقدامات فنی حمایتی و سیستم‌های مدیریت مالکیت معنوی. همچنین لازم به ذکر است در حالی که معاهده کپی‌رایت سازمان جهانی مالکیت معنوی مقررۀ صریحی در مورد حق تکثیر و نسخه‌برداری ندارد (در این زمینه صرفاً به کنوانسیون برن ارجاع می‌دهد) بیانیه مورد توافق در مورد بند ۴ ماده ۱ آن معاهده مقرر می‌دارد که حق تکثیر آن‌گونه که در ماده ۹ کنوانسیون برن تعیین شده و استثنائاتی که بر آن وارد گشته، به طور کامل در محیط دیجیتال به ویژه جهت استفاده از آن آثار به صورت دیجیتال اعمال می‌گردد. همچنین مقرر شده که ذخیره‌سازی اثر مورد حمایت به صورت دیجیتال در یک واسطه الکترونیکی به منزله تکثیر و نسخه‌برداری در مفهوم ماده ۹ کنوانسیون برن می‌باشد. در مورد تکثیر و نسخه‌برداری آثار صوتی و تصویری به صورت دیجیتالی نیز موضع مشابهی در بیانیه مورد توافق راجع به معاهده حمایت از آثار صوتی - تصویری هنرمندان و تولیدکنندگان اتخاذ شده که حق تکثیر برای هنرمندان و تولیدکنندگان را نیز تضمین کرده است.^{۱۲}

^{۱۰} معاهده کپی‌رایت سازمان جهانی مالکیت معنوی، مواد یک و چهار. مقررات ماهوی کنوانسیون برن در مواد ۱ الی ۲۱ و ضمیمه آن آمده است.

^{۱۱} معاهده حمایت از آثار صوتی - تصویری هنرمندان و تولیدکنندگان، بند ۱ ماده یک.

^{۱۲} Agreed Statement concerning Art. 1(4) WCT; Agreed Statement concerning Arts 7,11 (reproduction rights of performers and producers) and 16 (limitations and exceptions), WPPT.

شایان ذکر است که در مورد برخی مواد دو معاهده اتفاق نظر حاصل نگردید. به همین دلیل مقررات

طبق معاهده کپی‌رایت، حق عرضه اثر برای نویسندگان تضمین شده است. این امر متضمن حق ارائه آثار آنها به عموم به نحوی است که اعضای جامعه در مکان و زمان دلخواه به آن اثر دسترسی داشته باشند.^{۱۳} این حق که حق دسترسی نامیده می‌شود به نویسندگان، حق انحصاری کنترل دسترسی به آثارشان توسط کاربران در قالب سیستم‌های ارتباطی زنده از جمله سیستم‌های تلویزیونی کارتی و اینترنت را اعطا می‌کند. طبق معاهده، حمایت از آثار صوتی و تصویری هنرمندان و تولیدکنندگان امتیازاتی مشابه به اجراکنندگان در مورد آثار نمایشی^{۱۴} و به تولیدکنندگان برنامه‌های صوتی در مورد آثار صوتی آنها اختصاص یافته است.^{۱۵} حق دسترسی عموماً در تکثیر و نسخه‌برداری، عرضه به عموم، و پخش و توزیع نهفته می‌باشد و از این رو این مقررات مبین وضعیت موجود هستند.^{۱۶}

این مقررات به نحو مندرج در معاهدات اینترنت سازمان جهانی مالکیت معنوی به محض آنکه به صورت قانون داخلی درآمد باید برای صاحبان کپی‌رایت چارچوبی حقوقی جهت کنترل دسترسی به آثارشان در اینترنت از رهگذر فن‌آوری رمزگذاری با امکان اخذ مجوز قراردادی استفاده را فراهم سازد. صنایع کپی‌رایت ابزارهایی فنی جهت حمایت از منافع خود از طریق کنترل دسترسی، وسایل ضد تکثیر و نسخه‌برداری، و توسعه سیستم‌های اطلاعاتی مدیریت حقوق الکترونیک ابداع کرده و به تلاش‌های خود در این زمینه ادامه می‌دهند.

معاهدات اینترنت سازمان جهانی مالکیت معنوی این پیشرفت‌ها را مورد تشویق قرار داده‌اند چرا که این امر شناسایی بین‌المللی حق استفاده از این وسایل را به ارمغان می‌آورد. طرف‌های متعاقد موظف گشته‌اند حمایت حقوقی کافی و

← مزبور در متن معاهدات ذی‌ربط گنجانده نشد و در نتیجه برای طرف‌های متعاقد الزام‌آور نیست ولی صرفاً از آن جهت که مبین نظر اکثریت است ارزش تفسیری دارد.

^{۱۳} ماده ۸ معاهده کپی‌رایت.

^{۱۴} ماده ۱۰ معاهده حمایت از آثار صوتی - تصویری.

^{۱۵} ماده ۱۴ معاهده حمایت از آثار صوتی - تصویری.

^{۱۶} See, however, T. Heide, "Copyright in the E.U. and United States: What 'Access Right'?" [2001] *E.I.P.R.*, 469.

اقدامات قانونی مؤثر علیه اشخاصی که اعمال فنی مورد استفاده صاحبان حق جهت منع استفاده بدون مجوز از آثار را عقیم گذاشته‌اند فراهم نمایند.^{۱۷}

در مورد مدیریت اطلاعات حقوق الکترونیک، طرف‌های متعاقد باید اقدامات قانونی کافی و مؤثر را در موارد زیر اتخاذ نمایند: اعمالی که باعث تحریک، توانمندسازی، تسهیل، یا مکتوم نگه داشتن نقض هر حق مورد حمایت این معاهدات یا کنوانسیون برن می‌باشد که حقوق انحصاری و حقوق مستلزم دریافت هزینه را پوشش می‌دهد و شامل اعمالی مثل حذف یا تغییر اطلاعات مدیریتی حقوق الکترونیک بدون کسب مجوز، توزیع، وارد ساختن اطلاعات برای توزیع، پخش یا ارائه آثار یا نسخه‌های آن آثار به عموم با علم به آنکه اطلاعات مدیریتی حقوق الکترونیک بدون اخذ مجوز برداشته شده یا تغییر یافته است.^{۱۸}

محدودیت‌ها و استثنایات معاهدات سازمان جهانی مالکیت معنوی در مورد اینترنت

در مورد محدودیت‌ها و استثنایات، معاهده کپی‌رایت سازمان جهانی مالکیت معنوی و معاهده راجع به حمایت از آثار صوتی - تصویری هنرمندان و تولیدکنندگان همان محدودیت‌ها و استثنایات احصاشده در کنوانسیون‌های برن و رم را مجاز شمرده‌اند، اما نه فقط استثنایات وارد بر حق تکثیر و نسخه‌برداری، بلکه تمام اینها را بالصراحه تابع معیار سه مرحله‌ای کنوانسیون برن قرار داده‌اند.^{۱۹} همان‌گونه که قبلاً خاطر نشان گردید مقدمه هر دو کنوانسیون نیاز به برقراری توازن میان منافع دارندگان حقوق و منافع و مصالح عمومی را مورد تأیید قرار داده‌اند.^{۲۰} بیانیه‌های مورد توافق در مورد مقررات معاهده کپی‌رایت و معاهده راجع به حمایت از آثار صوتی و تصویری هنرمندان و تولیدکنندگان این نکته را روشن ساخته‌اند که طرف‌های متعاقد ممکن

^{۱۷} ماده ۱۱ معاهده کپی‌رایت، ماده ۱۸ معاهده حمایت از آثار صوتی - تصویری.

^{۱۸} ماده ۱۲ معاهده کپی‌رایت، ماده ۲۰ معاهده حمایت از آثار صوتی - تصویری.

^{۱۹} ماده ۱۰ معاهده کپی‌رایت، ماده ۱۶ معاهده حمایت از آثار صوتی - تصویری.

^{۲۰} مقدمه معاهده کپی‌رایت بند ۵، مقدمه معاهده حمایت از آثار صوتی - تصویری، بند ۴.

است گام را فراتر نهند و به طریق مناسب محدودیت‌های محیط دیجیتال را گسترش دهند و استثنائات موجود در قوانین ملی خود طبق کنوانسیون‌های برن و رم را توسعه بخشند.

به همین نحو این مقررات را باید متضمن حق طرف‌های متعاقد به وضع استثنائات و قیود جدید دانست که مناسب محیط شبکه‌ای دیجیتال می‌باشند.^{۲۱} هر دو معاهده در مورد استفاده خصوصی و شخصی سکوت کرده‌اند. همان‌گونه که ذکر شد ایجاد سازش میان استفاده از اقدامات فنی جهت کنترل دسترسی به آثار در محیط دیجیتال با اجرای کامل قیود و استثنائات حاضر، همچنین ابداع موارد جدید متناسب با محیط دیجیتال ممکن است مشکل باشد و با هدف حراست از حقوق صاحبان حق در کنترل تکثیر و عرضه به عموم در محیط دیجیتال معارض بنماید. در اینجا ابهام و تعارضی واقعی وجود دارد که در دستورالعمل اتحادیه اروپا در مورد جامعه اطلاعاتی انعکاس یافته است.^{۲۲}

برای آنکه حمایت از کپی‌رایت و سیستم‌های مدیریت آن حقوق در تضمین منافع صاحبان کپی‌رایت و حقوق مرتبط مؤثر و پایدار باشد امید می‌رود که معاهدات اینترنت سازمان جهانی مالکیت معنوی به صورتی وسیع مورد تصویب قرار گیرد و به طور کامل وارد قوانین ملی شود. در مورد آنچه که به بازارهای جهانی پای می‌نهد در آینده فقط ساختارهای حقوقی جهانی از حقوق صاحبان حق حمایت خواهند کرد.

در سپتامبر ۱۹۹۹ سازمان جهانی مالکیت معنوی به سوی تنظیم طرحی دیجیتال گام برداشت و سوءاستفاده از حقوق مالکیت معنوی در اینترنت را مورد توجه قرار داد. سازمان از دولت‌های عضو خود صراحتاً خواست که امکان ایجاد روش‌ها و فرم‌های مورد توافق برای اعطای جواز جهانی استفاده از حقوق مالکیت معنوی به صورت دیجیتال را بررسی نمایند. این امر به نفع صاحبان حق و کاربران

²¹ Agreed Statement Concerning Art. 10 of the WCT; Agreed Statement Concerning Art. 16 of the WPPT.

²² نک: صفحات بعد.

است که دسترسی مناسب به آثار دیجیتالی از طریق یک سیستم اعطای جواز الکترونیکی جهانی امکان‌پذیر گردد. سازمان جهانی مالکیت معنوی همچنین هماهنگی بیشتر و اجرای سیستم‌های جهانی اعتلای امکان اجرا و ارتباط داخلی سیستم‌های مدیریتی کپی‌رایت الکترونیکی، و حل و فصل اختلافات راجع به حقوق مالکیت معنوی را مورد تأکید قرار داده است.^{۲۳}

دستورالعمل جامعه اروپا در مورد کپی‌رایت و حقوق مرتبط در جامعه اطلاعاتی (۲۰۰۱)

مقررات معاهدات سازمان جهانی مالکیت معنوی در مورد اینترنت الهام‌بخش تنظیم و درج مقرراتی مشابه در دستورالعمل جامعه اطلاعاتی بوده است که در سال ۲۰۰۱ توسط اتحادیه اروپا تصویب گردید.^{۲۴} در مورد حق تکثیر و نسخه‌برداری، دستورالعمل مزبور گامی فراتر برمی‌دارد و صراحتاً حق انحصاری اعطای مجوز یا منع تکثیر مستقیم یا غیرمستقیم، موقت یا دائمی با هر وسیله و به هر شکل را به صورت کامل یا جزئی برای اشخاص ذی‌حق در مورد آثار مورد حمایت و دیگر موارد مقرر می‌دارد. مقررات دیگر شامل حق دسترسی نویسندگان و سایر صاحبان حق می‌باشد. حق دسترسی عموم متضمن آن است که اعضای جامعه بتوانند در مکان و زمانی که در هر مورد توسط صاحبان حق معین شده به آن اثر دسترسی داشته باشند.^{۲۵} بخش‌هایی هم به بحث حمایت از اقدامات فنی و حقوق مدیریت اطلاعات ذی‌ربط اختصاص دارد.^{۲۶} بر این اساس دولت‌های عضو مکلف شده‌اند حمایت قانونی کافی علیه غلبه بر اقدامات فنی مؤثر ویژه حمایت از کپی‌رایت یا حقوق مرتبط با کپی‌رایت اتخاذ نمایند به شرط آنکه ثابت شود شخص ذی‌ربط آگاهانه به

^{۲۳} مجله سازمان جهانی مالکیت معنوی، سپتامبر ۱۹۹۹، ص ۴.

^{۲۴} Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of May 22, 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related right in the information society, OJ L167/10, 22.6.2001.

^{۲۵} ماده ۳ دستورالعمل.

^{۲۶} بخش سوم دستورالعمل، مواد ۶ و ۷.

دنبال آن هدف بوده یا دلایلی معقول وجود دارد که از آن امر آگاهی داشته است.^{۲۷} جهت مقابله با موارد زیر باید حمایت قانونی کافی مقرر شود: هر فعالیت از جمله ساخت، ورود، توزیع، فروش، اجاره، تبلیغ فروش یا اجاره، یا مالکیت آن وسایل به منظورهای تجاری، تولید اجزا و قطعات یا ارائه خدماتی که بی‌نتیجه گذاشتن اقدامات فنی حمایتی را آگهی کرده، یا مورد خرید و فروش قرار داده یا فقط هدف محدود تجاری داشته یا استفاده‌ای به جز غلبه بر اقدامات فنی حمایتی را تعقیب کرده، یا اصولاً به منظور توانمندسازی یا تسهیل یا از کار انداختن اقدامات فنی حمایتی طراحی، تولید، هماهنگی یا اجرا شده است.^{۲۸}

اقدامات فنی به معنای هر فن‌آوری، وسیله یا قطعه‌ای تعریف شده که در روند معمول عملکردش به منظور جلوگیری یا محدود ساختن اقدامات ناظر به آثاری طراحی شده که از صاحب حق کپی‌رایت یا هر حق دیگر مرتبط با کپی‌رایت که قانون مقرر کرده مجوز اخذ نشده باشد. چنین اقداماتی در صورتی مؤثر قلمداد می‌شوند که استفاده از یک اثر مورد حمایت یا موضوعی دیگر از طریق کنترل دسترسی یا پروسه حمایتی مثل رمزگذاری، مغشوش‌سازی یا دیگر تغییرشکل‌های اثر یا موضوعی دیگر یا مکانیسم کنترل کپی، اهداف حمایت را محقق سازند.^{۲۹}

در مورد حق مدیریت اطلاعات، دولت‌های عضو ملزم به فراهم ساختن حمایت قانونی کافی در مقابل هر شخصی شده‌اند که عالماً بدون اجازه اعمال زیر را انجام دهد:

برداشتن (حذف) یا تغییر هرگونه حقوق الکترونیکی مدیریت اطلاعات، توزیع، وارد کردن به منظور توزیع، پخش، عرضه یا در اختیار عموم قرار دادن آثار یا دیگر چیزهای مورد حمایتی که حقوق الکترونیکی مدیریت اطلاعات آن بدون مجوز برداشته شده یا تغییر داده شده است مشروط بر اینکه چنین شخصی می‌داند یا دلایلی معقول برای علم او نسبت به این امر وجود دارد که وی با مبادرت به این کار

^{۲۷} بند یک ماده ۶ دستورالعمل.

^{۲۸} همان، بند ۲ ماده ۶.

^{۲۹} همان، بند ۳ ماده ۶.

نقض کپی‌رایت یا حقوق مرتبط با کپی‌رایت را که توسط قانون مقرر شده ترغیب، تسهیل، ممکن یا مکتوم می‌نماید.^{۳۰} واژه حق مدیریت اطلاعات به معنای هر اطلاعاتی تعریف شده که توسط صاحبان حق تهیه گردیده و مبین هویت آن اثر یا دیگر چیزهای مورد حمایت است مثل هویت مؤلف یا صاحب حق، یا اطلاعاتی درباره شرایط استفاده از آن اثر و هر شماره یا رمزی که مبین چنین اطلاعاتی باشد.^{۳۱} این مقررات به لحاظ مجازات‌ها و جبران‌هایی که دولت‌های عضو در مورد حقوق و تعهدات مندرج در آن دستورالعمل وضع کرده‌اند باید مؤثر، متناسب و رضایت‌بخش باشد.^{۳۲} در زمره جبران‌هایی که مقرر می‌شود باید حق اقامه دعوی برای جبران خسارت، امکان درخواست صدور قرار موقت، و در صورت لزوم توقیف اقامه غیرقانونی، نیز وسایل، تولیدات یا قطعات ذی‌ربط باشد.^{۳۳} دولت‌های عضو مکلف شده‌اند قوانین لازم جهت اجرای دستورالعمل را تا ۲۲ دسامبر ۲۰۰۲ وضع کنند،^{۳۴} هرچند بعید به نظر نمی‌رسید که این مهلت جهت انطباق قوانین ملی با مفاد دستورالعمل تمدید شود.^{۳۵}

مفاد آن دستورالعمل در قالب مقررات مشابهی در معاهدات سازمان جهانی مالکیت معنوی در مورد اینترنت تبلور یافته که به صاحب حق اجازه می‌دهد تا اقدامات فنی جهت حمایت از آثار خود را توسعه بخشد. چنین اقداماتی صاحبان حق را قادر می‌سازد استفاده از آثار خود را تحت نظارت قرار دهند و اطمینان حاصل

^{۳۰} همان، بند ۱ ماده ۷.

^{۳۱} همان، بند ۲ ماده ۷.

^{۳۲} همان، بند ۱ ماده ۸.

^{۳۳} همان، بند ۲ ماده ۸.

^{۳۴} همان، بند ۱ ماده ۱۳.

^{۳۵} برای مثال تا ۳۰ ژوئن ۲۰۰۲ دفتر ثبت اختراعات انگلستان مشاوره عمومی راجع به این موضوع را آغاز نمود. ("Update on UK Implementation", June 7, 2002) (www.patent.gov.uk) یک متن مشورتی راجع به اجرای دستورالعمل جامعه اروپا در مورد هماهنگی جنبه‌های خاص کپی‌رایت و حقوق مرتبط در جامعه اطلاعاتی توسط دفتر ثبت اختراعات انگلستان در ۷ اوت ۲۰۰۲ منتشر شد که تاریخ اجرای آن ۳۱ اکتبر ۲۰۰۲ تعیین گردید. رک:

Notice *The Copyright Directive (2001/29/EC)--UK Implementation* Dated August 7, 2002.

کنند که هرگونه استفاده جدید از آثار یا دیگر چیزهای مورد حمایت جهت عرضه به عموم در نظام اطلاعاتی جدید جهانی همراه با پرداخت هزینه باشد. همچنین امکان کنترل نسخه‌برداری شخصی و خصوصی نیز وجود دارد.

هنوز این مسأله به جای خود باقی است که آیا طرف‌های ذی‌نفع تمایل و توانایی استفاده از قالب حقوقی جدید که تحت اختیارشان قرار گرفته است را دارند. همان‌گونه که در ابتدا خاطرنشان شد سیستم‌های حمایت از کپی‌رایت و سیستم‌های حق مدیریت دیجیتال در صنایع مختلف و بخش‌های گوناگون دنیا در حال پیشرفت و توسعه می‌باشد. با وجود این هنوز سیستم عمومی قابل اعمال جهانی که مورد خواست سازمان جهانی مالکیت معنوی در حوزه حمایت فنی از کپی‌رایت یا مدیریت آن حقوق می‌باشد ایجاد نشده است. شماری از طرح‌های حمایتی کپی‌رایت به اجرا درآمده‌اند و تعدادی نیز توسعه یافته‌اند. صنایع مختلف درگیر می‌باشند و به ویژه صنایع موسیقی و فیلم در مورد سیستم‌های حق مدیریت در حال کار و برنامه‌ریزی هستند.

محدودیت‌ها و استثنای دستورات عمل جامعه اطلاعاتی

با وجود این یک حوزه وجود دارد که در آن دستورات عمل جامعه اطلاعاتی در حدی نازلتر از سطح مطلوب قرار گرفته است. این دستورات استثنای بسیاری را مجاز می‌شمارد مثل استفاده شخصی که پوشش کامل و انحصار فردی کپی‌رایت را متزلزل می‌نماید و در راستای محدودیت‌هایی بر حمایت از آن گام بر می‌دارد. دستورات عمل مزبور کنترل کامل استفاده از آثار را مجاز نمی‌دارد و قواعدی روشن در مورد استثنای وارد بر حمایت به دست نمی‌دهد.

استثنای و محدودیت‌های وارد بر حق تکثیر و نسخه‌برداری و حق عرضه به عموم از جمله در دسترس عموم قرار دادن اثر، درصدد همگامی با محیط الکترونیکی و دیجیتالی جدید بوده‌اند. بر طبق شرح‌های دستورات عمل مزبور باید از تفسیر متهافت مقررات دستورات عمل در کشورهای عضو و ایجاد موانع تجارت در درون جامعه اجتناب ورزید و توازنی منصفانه میان امتیازات و منافع خود صاحبان

حق و میان ایشان و استفاده‌کنندگان از اقلام مورد حمایت ایجاد نمود.^{۳۶} همچنین هدف، اعتلای آموزش و فرهنگ حمایت از آثار مزبور می‌باشد ضمن آنکه در راستای منافع عمومی به منظور تعلیم و تعلم استثنائات و محدودیت‌هایی نیز مقرر شده است.^{۳۷} با وجود این تا جایی که به هدف و نتیجه استثنائات مربوط می‌شود نه همگامی و انطباق با محیط جدید الکترونیک و دیجیتال محقق گشته، نه قطعیت و اطمینانی حقوقی به ارمغان آورده شده، و نه منافع عمومی به خوبی تأمین شده است. دستورالعمل، یک استثنای الزامی وضع نموده در حالی که دست‌کم بیست استثنای اختیاری را مجاز داشته، و از این‌رو در نیل به درجه‌ای از هماهنگی ناکام مانده است. هاگن هولتز این مقررات دستورالعمل را به شدیدترین وجه ممکن مورد انتقاد قرار داده است:

آنچه دستورالعمل را در ایجاد هماهنگی میان نظام‌های ملی با شکست کامل مواجه می‌سازد آن است که طبق ماده ۵ استثنائاتی مقرر شده که اختیاری هستند نه الزامی (جز در یک مورد). دولت‌های عضو ملزم به اجرای فهرست کامل نیستند، بلکه می‌توانند به میل خود انتخاب نمایند. انتظار می‌رود که بیشتر دولت‌های عضو قوانین ملی خود را تا حد ممکن مصون از استثنائات مزبور نگه دارند. حداکثر برخی کشورها یک یا دو استثناء را از آن فهرست بر می‌گزینند، کشورهایی که در انتظار مهر تأیید جامعه اروپا هستند. این مقدار قرابت در حکم هیچ است. البته کل ایده وضع محدودیت‌های معین در همان گام اول تصوری نابجا قلمداد می‌شود. صنعت اطلاعات در این دوران پویا و پرشتاب به آخرین چیزی که نیاز دارد قواعدی انعطاف‌ناپذیر است که ممکن است در سال‌های آینده وضع شود. چگونه مقنن می‌تواند حتی در ضمیر خود فهرستی جامع از محدودیت‌هایی را در نظر آورد که بسیاری از آنها از منظر فن‌آوری غیرقابل انعطاف هستند، زمانی که اینترنت هر روز الگوهای تجاری جدید و کاربردهای نوین به ارمغان می‌آورد.^{۳۸}

^{۳۶} شرح شماره ۳۱.

^{۳۷} شرح شماره ۱۴.

^{۳۸} B. Hugenholtz, "Why the Copyright Directive is Unimportant, and Possibly Invalid",

در وهله اول دستورالعمل جامعه اروپا در مورد اقدامات موقتی تکثیر و نسخه‌برداری قیدی الزام‌آور مقرر داشته است که گذرا یا جزئی هستند و بخش لاینفک و اساسی فرآیند فن‌آوری قلمداد می‌شوند و تنها هدف آن فراهم ساختن امکان انتقال اطلاعات در یک شبکه میان طرف‌های ثالث با یک واسطه یا استفاده قانونی از یک اثری است که اهمیت اقتصادی ندارد.^{۳۹} این استثناء شامل اقداماتی است که امکان مطالعه و بررسی گذرا و نیز ذخیره‌سازی اثر در کامپیوتر را فراهم می‌سازد.^{۴۰} ثانیاً دستورالعمل، فهرستی جامع و مانع از استثنائات و قیود مجاز را در مورد حق تکثیر و حق ارائه به عموم مقرر می‌دارد. این استثنائات اختیاری هستند و دولت‌های عضو در اتخاذ آن در سطح ملی آزاد هستند. با وجود این فراتر از اینها استثنائاتی دیگر اجازه داده نشده است جز در مواردی محدود که اهمیتی اندک داشته و به استثنائات ملی موجود و استفاده‌های آنالوگ محدود گردد.^{۴۱}

از این رو اگر نیاز به استثنائی جدید مطرح شود دستورالعمل باید مورد اصلاح قرار گیرد. این امر مورد تردید است که این محدودیت آخر با بیانیه‌های مورد توافق در مورد معاهدات سازمان جهانی مالکیت معنوی در مورد اینترنت منطبق باشد. این معاهدات تصریح نموده‌اند که طرف‌های متعاقد مجاز به وضع آن دسته از استثنائات و محدودیت‌های جدید هستند که با محیط شبکه‌ای دیجیتال متناسب بنماید.^{۴۲}

کلیه استثنائات مذکور در دستورالعمل جامعه اروپا تابع معیارهای سه‌گانه کنوانسیون برن می‌باشند. فهرست این استثنائات در عمل شامل تمام استثنائات خاصی هستند که در قوانین دولت‌های عضو راجع به کپی‌رایت یافت شده است و نیز آنهایی که در کنوانسیون‌های بین‌المللی کپی‌رایت و حقوق مرتبط لحاظ شده‌اند.

← [2000] *E.I.P.R.* 499. See also T.C. Vinje, "Should we Begin Digging Copyright's Grave", [2000] *E.I.P.R.* 551; G.P. Cornish, "Libraries and the Harmonisation of Copyright", [1998] *E.I.P.R.* 241.

^{۳۹} بند ۱ ماده ۵ دستورالعمل.

^{۴۰} شرح شماره ۳۳.

^{۴۱} بند ۳ ماده ۵ دستورالعمل.

^{۴۲} نک: صفحات قبل.

مانند استثنائاتی استاندارد در مورد استفاده آموزشی یا تحقیقات علمی، استفاده توسط معلولان، و نقل مطلب جهت نقد یا بررسی آن.^{۴۳} استثنائاتی مثل استفاده مذهبی، استفاده جزئی، یا استفاده به منظور کاریکاتور، طنز یا تقلید در قوانین داخلی کشورهای زیادی به رسمیت شناخته شده‌اند. نیز شماری از استثنائاتی دیگر که غیرمعمول‌تر هستند در برخی از دولت‌های عضو مورد شناسایی قرار گرفته‌اند.^{۴۴} مثل استفاده از آثار معماری یا مجسمه‌سازی که به طور دائم در اماکن عمومی نصب شده‌اند^{۴۵} و استفاده به منظور تبلیغ نمایشگاه‌های عمومی یا فروش آثار هنری.^{۴۶}

همچنین دولت‌های عضو می‌توانند استثنائاتی یا قیودی در مورد نسخه‌برداری^{۴۷} و تکثیر جهت استفاده شخصی وضع نمایند مشروط بر آنکه پرداخت غرامتی منصفانه به صاحب حق را لحاظ کنند.^{۴۸} استثنائات اخیر نیز جنبه الزامی ندارند. با وجود این، دستورالعمل، طرح‌های هماهنگ و یکسانی در مورد دریافت هزینه تحمیل نمی‌کند. در مورد نسخه‌برداری، طرح‌های موجود در مورد اخذ هزینه موانعی مهم بر سر راه بازار داخلی ایجاد نمی‌نمایند و تداوم آنها مجاز شمرده شده است. در مورد تکثیر شخصی، دستورالعمل، تمایزی میان فن‌آوری آنالوگ و دیجیتال قائل نمی‌شود. با وجود این برای تکثیر شخصی باید غرامتی منصفانه پرداخت گردد هنگامی که چنین امری مجاز شمرده شده است و دولت‌های عضو می‌توانند طرح‌های اخذ هزینه در مورد پرداخت غرامت به علت لطمه به صاحبان حق اتخاذ کنند یا طرح‌های قبلی خود را ادامه دهند. شرح دستورالعمل مؤید این مطلب است که تفاوت‌های میان آن طرح‌ها بر بازار داخلی تأثیر می‌گذارد

۴۳ جزء‌های a، b و d بند ۳ ماده ۵ دستورالعمل.

۴۴ همان، جزء‌های g، i و k بند ۳ ماده ۵.

۴۵ همان، جزء h بند ۳ ماده ۵. برای مثال قانون کپی‌رایت آلمان مصوب سال ۱۹۶۵ در سال ۱۹۹۸ اصلاح گردید.

۴۶ همان، جزء i بند ۳ ماده ۵ قانون فرانسه در مورد مالکیت معنوی، جزء d از بند ۳ ماده ۱۲۲۵.L

۴۷ جز در مورد برگه نت موسیقی، تکثیر بقیه موارد ممنوع شده است (جزء a بند ۲ ماده ۵ دستورالعمل).

۴۸ همان، جزء b بند ۲ ماده ۵.

اما در مورد تکثیر شخصی آنالوگ تفاوت‌های مزبور نباید تأثیری مهم بر توسعه جامعه اطلاعاتی داشته باشد. در مقابل، تکثیر شخصی دیجیتال در شرح مزبور به صورتی آن‌چنان گسترده به رسمیت شناخته شده که تأثیر اقتصادی مهمی خواهد داشت. پرداخت غرامت منصفانه جهت تکثیر شخصی اعمال یا عدم اعمال اقدامات حمایتی فنی را دامن زده است. در برخی موارد که لطمه به دارنده حق، اندک و جزئی باشد ممکن است هیچ تعهدی به پرداخت غرامت وجود نداشته باشد.^{۴۹} هدف مقررات اخیر تشویق توقف تدریجی طرح‌های اخذ هزینه می‌باشد تا زمانی که شیوه‌های حمایتی فنی، کنترل تکثیر شخصی را امکان‌پذیر سازند اما الزامی به انجام این امر وجود ندارد.^{۵۰}

مقررات مهم دیگری نیز در دستورالعمل وجود دارد. هرچند که حمایت قانونی از اقدامات فنی به وضوح تضمین گشته، مانعی بر سر راه عملکرد معمول تجهیزات الکترونیک و توسعه فنی آنها ایجاد نشده است.^{۵۱} به علاوه حمایت قانونی از چنین اقداماتی بدون خدشه به نظم عمومی اعمال می‌گردد به همان صورت که به وسیله مقررات دستورالعمل در مورد استثنائات و محدودیت‌ها انعکاس یافته است. از این رو مقرر شده است که در صورت فقدان اقدامات اتخاذی داوطلبانه دارندگان حق - از جمله توافق میان آنها و دیگر طرف‌های ذی‌ربط - دولت‌های عضو اقداماتی مناسب برای تضمین حقوق آنها انجام خواهند داد. این امر از جمله در مورد نسخه‌برداری، تکثیر غیرتجاری توسط کتابخانه‌ها، ضبط موقتی توسط سازمان‌های پخش و تکثیر غیرتجاری برنامه‌ها در بیمارستان‌ها و زندان‌ها اعمال می‌گردد. از این رو دولت‌های عضو مکلف به اتخاذ اقدامات مذکور شده‌اند.^{۵۲}

^{۴۹} شرح شماره ۳۵.

^{۵۰} Cf. J. Samnadda "Technical Measures, Private Copying and Levies: Perspectives on Implementation", (*paper delivered at Fordham University School of Law 10th Annual Conference on International Intellectual Property Law and Policy*, New York, April 4 & 5, 2002).

^{۵۱} شرح شماره ۴۸.

^{۵۲} جزء ۱ بند ۴ ماده ۶ دستورالعمل و شرح شماره ۵۱.

در مورد تکثیر شخصی، دستورالعمل محتاط‌تر است. جهت تسهیل تکثیر شخصی اقدامات داوطلبانه اختیاری توسط دولت‌های عضو اعتلا می‌یابد اما در غیر این صورت دولت‌های عضو می‌توانند اقداماتی اتخاذ نمایند که امکان استفاده شخصی از آن آثار فراهم آید هرچند ملزم به این کار نیستند. در همان زمان، مقرر شده که صاحبان حق از توسل به اقدامات فنی جهت کنترل تعداد کپی‌های گرفته شده منع نشده‌اند.^{۵۳} در مقابل این امر به آن معناست که آنها نمی‌توانند به اقداماتی متوسل گردند که کلاً از تکثیر جلوگیری کند.

نهایتاً این امر به رسمیت شناخته شده که حمایت از اقدامات فنی باید ایجاد محیطی امن برای سرویس‌های مطلوب مورد تقاضا به ارمغان آورد. از این رو روشن است که این مقررات دولت‌های عضو را قادر به اتخاذ اقداماتی می‌نماید که استثنای دسترسی به آثار، در مورد عرضه آثار به عموم در قالب آن‌لاین اعمال نگردد مگر آنکه افراد براساس شرایط قرارداد مورد توافق با صاحبان حق بتوانند در مکان و زمانی که به دلخواه خود انتخاب کرده‌اند به آن آثار دسترسی داشته باشند.^{۵۴}

تضمینات بارز موجود در دستورالعمل که در موارد استثنائی تکثیر شخصی را مجاز می‌دارد نباید مانع از توسل به اقداماتی فنی جهت مقابله با سوءاستفاده از این حق گردد.^{۵۵} با وجود این مردم می‌نمایند که این حمایت قانونی از اقدامات فنی بر استثنای مجاز شمرده شده در دستورالعمل غلبه پیدا کند. به علاوه دولت‌های عضو آزادند که به قواعد خاص خود در این زمینه استناد جویند. این امر قطعاً صنایع ذی‌ربط را به انطباق سیستم‌های حمایتی خود با استثنای ملی گوناگون و برداشت‌های مختلف از تکثیر شخصی وادار خواهد ساخت. دستورالعمل از این حیث رضایت‌بخش نیست و راه‌حلی را به دست نداده و به همین لحاظ انتقادات قابل ملاحظه‌ای را دامن زده است. همچنین عجیب می‌نماید که دستورالعمل در مورد

^{۵۳} همان، جزء ۲ و شرح شماره ۵۲.

^{۵۴} همان، جزء ۵.

^{۵۵} همان، شرح شماره ۳۹. این شرح مقرر می‌دارد که چنین استثنایات یا قیود، استفاده از اقدامات فنی یا اتخاذ آن اقدامات علیه اعمال خلاف را ممنوع نمی‌سازد.

برنامه‌ها و پایگاه‌های کامپیوتری موضع قوی‌تری را اتخاذ کرده است. تکثیر شخصی برنامه‌های کامپیوتری مجاز شمرده نشده است جز برای ساخت پرونده پشتیبان، و چنین تکثیری به هیچ وجه به پایگاه‌های اطلاعاتی الکترونیکی تسری نیافته و صرفاً به پایگاه‌های اطلاعاتی غیر الکترونیکی محدود گشته است.^{۵۶} همان‌گونه که لوکاس خاطر نشان ساخته است نحوه برخورد در مورد آثار موسیقی و سمعی و بصری در مقایسه با پایگاه‌های اطلاعاتی تناقض‌آمیز به نظر می‌رسد.^{۵۷}

مقررات دستورالعمل که درصدد ایجاد سازش و تعادل میان منافع صاحبان حق و توسل آنها به اقدامات فنی حمایتی با منافع کاربرانی بوده است که خواستار بهره‌مندی از استثنائات بوده‌اند، باعث ایجاد ابهام و سردرگمی شده‌اند. اقدامات داوطلبانه را چه خواهد شد؟ با درک این امر که چگونه اقدامات فنی با تکثیر و نسخه‌برداری در شرایطی خاص و نه در شرایط دیگر تطبیق می‌یابد سخت و توانفرساست. چگونه سیستم مدیریت حقوق نسبت به این مسأله علم پیدا می‌کند که یک کپی برای اهداف منصفانه گرفته می‌شود یا خیر؟ از سوی دیگر اجازه دور زدن سیستم‌ها برای نیل به اهداف منصفانه این معنا را با خود به همراه دارد که چنین مکانیسم‌هایی برای مقاصد غیرمنصفانه نیز قابل حصول هستند.^{۵۸}

یا همان‌گونه که هاگن هولتز خاطر نشان ساخته آیا دولت‌های عضو به نحو مؤثری ملزم شده‌اند که چنانچه دسترسی عموم به آثار در حدی وسیع مخدوش گردد استفاده از طرح‌های حمایت فنی را منع نمایند؟

به این نتیجه می‌رسیم که واگذاری تعیین استثنائات به کنوانسیون برن و قوانین ملی از اولویت بیشتری برخوردار است. همان‌گونه که «وینجه» ابراز داشته:

کوتاه سخن آنکه جای تأسف است که نهادهای اتحادیه اروپا تلاشی

^{۵۶} بند ۲ ماده ۵ دستورالعمل راجع به برنامه‌های کامپیوتری، جزء a بند ۲ ماده ۶ و جزء a ماده ۹ دستورالعمل راجع به پایگاه‌های اطلاعاتی.

^{۵۷} A. Lucas, Droit d'auteur et numérique, *op. cit.*, para. 391.

^{۵۸} G.P. Cornish, "Libraries and the Harmonisation of Copyright", *op. cit.*, at 243.

بلندپروازانه‌تر برای ایجاد هماهنگی میان دولت‌های عضو – دست‌کم در حوزه برخی استثنائات کپی‌رایت – هم نکرده‌اند. تضمین وجود قیود و استثنائات مناسب در مورد کپی‌رایت نه فقط برای نیل به بازاری واحد در مورد آثار تحت حمایت کپی‌رایت حیاتی می‌باشد بلکه برای برقراری موازنه حقوقی نیز مهم و اساسی است. وضع قیود و استثنائات نه فقط برای تأمین دسترسی عموم به اطلاعات و آزادی بیان و بحث تعیین‌کننده است بلکه خلاقیت آینده را امکان‌پذیر می‌سازد و تشویق می‌کند. حتی مشهورترین نویسندگان پای بر دوش پیشینیان خود گذاشته‌اند، و کار نویسندگی لطمه خواهد دید اگر کنترل کپی‌رایت بیش از حد گسترش یابد.^{۵۹}

⁵⁹ T.C. Vinje, "Should we Begin Digging Copyright's Grave?", *op. cit.*, at 552.

JOURNAL OF LEGAL RESEARCH

VOL. II, NO.1

2003-1

Articles

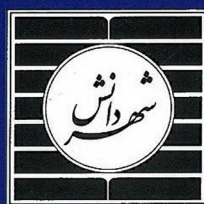
- Extra-territorial Jurisdiction of Iranian Courts to Crimes of Governmental Officers and Employees
- Reflections on Iranian Claims in the International Court of Justice
- Challenges of State Criminal Responsibility in the View of International Law Commission
- Electronic Commerce and Issue of Forum
- Legal Act in View of an Internationalist

Special Issue : Legal Protection of Copyright

- Relationship between Intellectual Works and their Owners in Islamic Law
- Copyright and Related Rights in the Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights
- The Impact of Digital Technology on Copyright
- Fair Use of Another's Work : An Important Exception to Copyright
- Penal Protection of Literal and Artistic Property in the French Law
- International Jurisdiction and Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Intellectual Property Cases

Critique and Presentation

- European Police Office (Europol)
- World Health Organization's Framework Convention for Tobacco Control (2003)

S. D. I. L.
The S.D. Institute of Law
Research & Study